

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL V

Nr. 47

23

NOEMVRIE

1924

In acest număr: Rectificări în istoria d-lui N. Iorga de Octavian Goga; Cele două Românii, sau antiromânismul partidului național de G. Bogdan-Duică; Mahalaua de Al. O. Teodoreanu; Istoria ca politică de Radu Dragnea; Noul orientări în Ardeal de Alexandru Hodoș; Pe drumuri basarabene de D. Iov; Gazeta rimată: La Mizil... de Costică, baron de Fefelet; Insemnări: O nouă colaborare; In Arcadia ferice; Necuviință festivă; Autodenigrare; Fuga lui Radici; Dușmanii confesionalismului; Grădinărie, etc., etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIAȚA CUZA VODĂ NO. 16
ABONAMENTUL PE UN AN 300 LEI

Un exemplar 10 Lei

Țara Noastră

Rectificări în istoria d-lui N. Iorga

Când am întemeiat această revistă, nu ne-am gândit un moment măcar la crearea unui organ personal sau de partid, chemat să privească toate manifestările zilnice din colțul unui îngust egoism de tarabă, așa cum pare a fi bunul obicei consacrat al publicațiilor noastre politice. Cetiitorii care ne-au urmărit își dau seama, că de doi ani încoace, păstrându-ne independența de gândire și călăuziți de un onest criticism, ne-am pus în slujba adevărului cu toate riscurile acestei posturi. Fără a căuta ceartă cu ori-ce preș, dar înfruntând totodată cu seninătate ori-ce dușmănie, am urmat o linie dreaptă pentru triumful unor idei sănătoase într'o perioadă de sbucium unanim și de desorientare generală.

Inarmați neconțenit cu principiul inițial care ne justifică existența, am trecut subț tăcere nenumăratele sentințe fără apel ale d-lui Nicolae Iorga asupra Partidului Poporului. Am tăcut, întâi, fiindcă în materie politică ilustrul profesor e atât de bogat în auto-desmințiri, încât greaua sarcină a rectificărilor și-o îndeplinește singur, fără nici o nevoie de intervenție din partea unui spectator critic. Am tăcut apoi și dintr'o inspirație de prudență, temându-ne ca nu cumva d. Iorga, cunoscut evoluționist de mare viteză, să se găsească într'o bună zi în dulce armonie cu acest partid, care la rândul lui în mod normal nu și-ar putea îngădui palinodiile distinsului savant. Dar am tăcut mai ales din altă pricină, mult mai apreciabilă. La dreptul vorbind, dincolo de zig-zagurile permanente și dincolo de buletinele de-o clipă ale șefului care cerea guvernul deunăzi la sala Dacia, ne apărea totdeauna personalitatea culturală a d-sale, sprijinită cu deosebire pe prestigiul de mare istoriograf al țării. Tăceam, deci, suportând răutăți și înghițind injurii, refuzând cu mărinimie triumfurile ieftene care ni se imblău, fiindcă ne înfrâna o rezervă civilizată în fața omului de știință. Pati-

mile, ne ziceam noi, ori-cât s'ar cuibări ele în bucătăria politicianului, nu vor reuși să tulbure niciodată pacea de laboratoriu, unde totul e determinat de ritmul superior al abstracțiunii și unde printr'un proces de selecțiune elementară adevărul iese la iveală ca bobul grâului din neghină.

Acum, când d. Iorga ne smulge sacrificarea unei tăceri programatice, noi nu primim silita jertfă de dragul restabilirii unui echilibru politic tulburat de d-sa. Să ne înțelegem! În această privință, ceva mai puțin impresionisti decât tecundul autor dramatic, am fost și rămânem intratabili. Urmărind de vreo douăzeci de ani cu ochii deschiși frământarea neamului, n'am fost ispititți la nici o ocazie să-i acordăm un asemenea rol. Astăzi, *post tot discrimina rerum*, (ne refugiam la un citat latin, fiindcă spus verde românește n'ar ieși tocmai elegant), astăzi avem cuvinte să fim și mai categorici într'o credință constantă. Nu e vorba, deci, de nici un conflict politic între d-sa și noi. L-am suporta așa de ușor, cum îl suportă toată lumea. Conflictul însă e între d-l Iorga și istorie, între d-l Iorga și suprema sa rațiune de-a fi. Din nenorocire, acest desacord intrevine tot mai des în cariera eminentului poliistor. La d-sa, dualitatea unor îndeletniciri politico-științifice e pe cale să provoace un fenomen ciudat de intervertire a valorilor. D. Iorga, șeful de partid, dornic să *facă* istoria țării, a uitat s'o scrie după legile ei imutabile.

Aici lucrul e profund regretabil și merită să fie fixat, neuitând firește, toate urmările funeste ale unei suspendări de armistițiu cu d-sa, care dacă nu e totdeauna un temut polemist, rămâne în orice caz un încercat făuritor de epitee...

* * *

Cetesc aprecierile recente ale d-lui Nicolae Iorga asupra generalului Averescu, și rămân uimit de felul cum se reflectă într'o concepție pragmatică de istoriograf rostul unei individualități. Arunc în cumpănă tot convoiul de uri meschine pe care le scormonește prezentul, sunt gata să alătur tresăririle vii ale celui mai iritabil spirit pe care-l exaperează ideea de concurență, pun la contribuție nervi și pasiune, — și tot nu mă pot dumeri să înțeleg jicnitoarea eclipsă de adevăr cu care savantul, în datoria lui de înregistrator al realităților, își tratează subiectul.

Pentru d. Iorga, generalul Averescu e un „ucigaș al țărănilor la 1907“, mai târziu „un biet pensionar“ și nimic mai mult. Așa se scrie istoria... După o viață întreagă de muncă trecută în conștiința publică, după consfințirea atâtor pagini strălucite de eroism ale unui comandant de oștire proslăvit de unanimitatea populară, după opera de salvare a liniștei din țară pe urma nenorocirilor din război, iată verdictul scurt și cuprinzător, rostit la adăpostul unei autorități științifice. Aș vrea să se găsească cineva, un om ponderat al literelor, care să-mi poată descifra acest penibil daltonism, care să-mi mai prezinte un caz de-o așa pălmuire a obiectivității, ca să

post salva pentru orele mele senine un rest din prestigiul de atelier al istoricului N. Iorga! Nedumerirea mea, cred, o împărtășește ori-ce cetitor în a cărui minte sălbătecia năravurilor politice n'a ucis ultimele exigențe de civilizație. Fie-care am fost poate atinși în parte de-o diformare în logica aprecierilor, fără voia noastră, cum atinge praful haina călătorului; dar fie-care am păstrat până la un punct cultul cuvântului și măsura judecății. Retorica brutală n'a năvălit încă în camera de studiu, a rămas afară ca un oaspe antipatic și indezirabil. O exercitau bine înțeles temperamentele de bălcuț, și s'a păstrat apanajul lor din belșug, firile intelectuale însă au refuzat-o consecvent cu o explicabilă oroare. De ce vrea d. Iorga să regreseze un nivel de obștească îmblânzire a patimilor, de ce acest anahronism estetic asvârlit de d-sa pe arena vieții publice, și de ce, mai ales, gătuirea adevărului istoric tocmai în călimara unui reputat cetitor de documente? Enigma e în adevăr indescifrabilă și umilele mele mijloace n'o pot pătrunde. Fiindcă, din două una: ori e generalul Averescu un vinovat „ucigaș“ și-un „biet pensionar“ cum nu crede țara, și-atunci învățatul N. Iorga trebuie să-i-o explice nu la sala Dacia ci la carte, cum e obiceiul dela Herodot încoace, ori nu e, și-atunci omul politic N. Iorga trebuie să renunțe definitiv la ori-ce revendicări științifice în materie de istorie contemporană.

Din această dilemă nu se poate ieși, căci la urma urmei, peste strigătele agenților electorali, tot mai există încă aici o brumă de chibzuință limpede, care cere cuvânt.

De-aceea subsemnatul, și cu el mulți alții, ar fi de părerea că pentru d. Iorga e binevenit prilejul de-a-și îmbogăți vasta activitate cu o nouă operă voluminoasă. Cerem o monografie a generalului Averescu! Vrem o carte temeinică și lămuritoare, din care realitatea să se desprindă implacabilă, făcând un serviciu real opiniei publice, distrugând o legendă crezută de milioane de oameni și desarmându-ne pe noi toți, colaboratorii „bietului pensionar“, împinși în mod inconștient de valul mulțimei. Ar fi în adevăr singura replică posibilă, care să înlăture controversa de mai sus...

Pentru această monografie mi-aș permite să-i semnez în treacăt obiectivului istoriograf câteva capitole principale:

1. *Ridicarea generalului Averescu în armată prin protecțiune și favoritism.*

2. *Rotul lui dezastruos în calitate de profesor la școala militară timp de trei zeci de ani.*

3. *Consecințele fatale ale potolirii răscoalei dela 1907.* (Acest capitol ar putea fi mai amplu. Autorul ar arăta ce binefacere ar fi fost, dacă odiosul „ucigaș“ ar fi cedat ro'ul de intervenție armatei austro-ungare de atunci. Tot aici s'ar schița și rețetele autorului pentru situația dată necruțându-se chiar și oare-cari indicii auto-biografice dela această epocă).

4. *Monstruoșitatea strategică a generalului Averescu în conducerea campaniei din Bulgaria.*

5. Răspunderea generalului Averescu în prepararea războiului și crimele lui de pe câmpul de luptă:

- a) Infrângerea lui în Carpați.
- b) Sdrobirea dela Flămânda.
- c) Batjocura rezistenței lui în Moldova.
- d) Rușinea dela Mărăști.

6. Generalul Averescu, plănuitorul triumphiului morții.

7. Generalul Averescu blestemat de toți țărani din Țara Românească.

8. Guvernarea Generalului Averescu și păcatele ei de căpetenie:

A) Propagarea disordinii în țară după perioada de aur a guvernului Vaida.

B) Nenorocirea impropriității țărănilor.

9. Capitol final: Rezoane personale ale autorului față cu generalul Averescu pentru guvernarea de mâne.

* * *

Iată o carte cu adevărat monumentală, care ne-ar desmeteci pe toți. S'o scrie d. Iorga și vom fi dispuși să-i dăm Chezarului ce e al Chezarului, cum spune Biblia. Pân'atunci însă să ne ierte, dacă zâmbim sau ne întristăm, cum ne vine mai bine la socoteală, și, bieți diletanți ai istoriei, facem rectificările cuvenite, păstrând în suflet fără știrbire moștenitul respect cărturăresc, și ferind un altar curat de ori-ce amestec inoportun.

Cu aceste convingeri mergem înainte, și suntem gata să ne războim pentru ele.

OCTAVIAN GOGA

Domnule Director,

Deși nu suntem din aceeași tabără politică, vă pun la dispoziție un articol menit să așeze integritatea sentimentului de unitate națională, pe care și D-Voastră ați avut totdeauna atenția de a-l apăra energic. Chestia este prea importantă, ca să nu luăm asupra-ne neplăcerea și inexorabila necuviință de-a divulga ce nu ne aparține, dar ni se trimite — necerut, necăutat, nebănuț.

Cu stimă, *G. Bogdan-Duică.*

Cele două Români, sau antiromânismul partidului național

Partidul național fierbe de neînțelegeri. Intru cât sunt (de sigur) și de origine personală, ele nu ne pot interesa pe noi: țărăniști, averescani, liberali, etc. Noi, pe seama noastră, trebuie să ne mărginim a scoate la iveală deosebirile politice, a le caracteriza și a contribui astfel la lămurirea situațiilor; și — pe seama adversarilor — a ajuta ca tot ce este bine gândit ori bine intenționat să triumfe la ei. În cazul de față — o lume întreagă așteaptă să vază clar în fondul controverselor de care pătimizește partidul național, și în consecințele controverselor.

Profit deci de un act recent, care pare a fi foarte sincer și expresia cea mai viguroasă a curentului „presidențial”, pentru a dovedi că, așa stând lucrurile, curentul „goldișist” trebuia să ajungă la o explicare serioasă.

Actul este circulara biroului partidului în ajunul alegerilor liberale, îndemnând la luptă pentru partidul național și contra — cui? Contra liberalilor? ar fi fost firesc; dar *nu* contra lor a fost dus războiul, ci contra — regatului. Scriitorul trebuie să fi fost un intim al d-lui președinte, deoarece un act care angaja luptele partidului, deci onoarea și viitorul partidului, nu se putea redacta fără ordin, nu se putea expedia fără ca președintele să-l fi știut. Ori, altfel, este sau a fost anarhie la conducere. Deci președintele partidului și întimii săi au dus, cu prilejul alegerilor, o luptă contra — regatului*)

*) Din pagina 2, rândul 5 de sus al textului bătut cu mașina: „În cuprinsul acestei broșuri se vor găsi învățături” etc., reese că întâiul autor gândise actul ca broșură de tipar! Un om mai cumpănit le-a redus la o comunicare circulară.

Urmează dovada comentată.

Dună ce arată cam ce vorbise d-l V. Brătianu, în „*cerc intim de aderenți*“, după o conferință ținută în Cluj, actul continuă:

„Este neîndoios că în flupta ce se dă acum, pe viață pe moarte, între Ardeal și partidele lacome și nemiloase și antipatriotice din vechiul regat, acestea nu-și vor alege mijloacele să doboare partidul național“.

Dela început se pune în antiteza Ardeal și vechiul regat, par'că a fi încă — două țări. Pe moarte, pe viață erau vorbe menite să sperie de îndată, să aprindă ură. Când zici: Pe moarte!, zici ură.

Vorbind apoi despre mijloacele „pașnice“ ale alegerilor, actul adâncește sentimentele de neîncredere, scriind:

„Dar pentru cazul dacă, cu toate acestea, ticăloșia ar eși biruitoare, să fiți pregătiți și să pregătiți și poporul că va trebui să ne folosim de cele mai puternice arme constituționale*). Să aduceți aminte poporului, că în Octombrie 1919 noi am declarat independența Ardealului, iar în Decembrie 1919 am decretat unirea cu vechiul regat. Cea dintâia declarație a fost fără condiții, cea a doua cu condiții bine definite“.

Se cereă, deci, ca poporul român din Ardeal să i se facă curs temeinic despre condițiile cu care „ei“ au decretat unirea cu poporul român din „Țară“. Se cimentă astfel — unirea?!

Apoi se mai scrie:

„Termenul de întrebuițare a acestor arme constituționale nu e erlat să(-l) spunem. Avem să așteptăm cu rabdare momentul când exasperarea tuturor păturilor în Transilvania va fi la culme“.

Ce poate însemna o astfel de frază? Și la ce gânduri poate îndemna apocaliptica neclaritate a lor —, rămâie nelămurit din parte-mi. Din parte-mi rămâie numai constatată că se va aștepta „momentul când exasperarea tuturor păturilor va fi la culme“.

Încă n'a venit. Mai așteptăm.

Acum circulara se îndreaptă spre „temele de propagandă“, spre ce trebuia să ducă la exasperare.

„Liberalii vor pune mâna pe toate bogățiile Ardealului, căutând să sărăcească și pe plugari și pe cărturari, bine știind că cel sarac este slugă plecată.“

„Nu vor împărți în Ardeal, Banat etc. mai mult pământ decât în vechiul regat, de frică că nu cumva și țăranul de acolo să ceară atât de mult ca cel din Transilvania.“

„Vor suspenda legile lui Titulescu și vor menține legile cele vechi, ca și în viitor Ardealul să plătească de trei ori atâtea biruri ca vechiul regat.“

„Nu vor lăsa să participe Ardealul la Banca Națională, ca astfel să rămânem fără credite efline și să fim siliți a lua banii dela băncile liberale, plătindu le uzura de 50 la sută.“

„Vor restrânge dreptul de vot luându-l dela cei ce nu știa scrie și ceti.“

*) Constituționale? (Nota redacției).

Vor muta pe toți funcționarii din Ardeal în vechiul regat și Basarabia. Până și cu preoții și cu învățătorii vor face aceasta supt cuvânt că nu suntem buni patrioți, și numai așa se poate grăbi unificarea.

Nu insist asupra exagerărilor, nici asupra câtorva simburii de adevăr și realități, uneori exagerate însă. Sfătuesc numai ca cetitorii să-și închipuească cum se vor fi cutremurat cei ce auziau că, venind liberalii, îndată vor săraci și că îndată vor fi scoși din pământul lor și duși în Basarabia, în gura bolșevicilor. Și sărăcia și emigrațiunea forțată veniau din — regat! Mai efectivă propagandă de amor frățesc se putea?! Ce era să facă preotul „amenințat” să fie despărțit de altarul său?, ce învățătorul „amenințat” să fie luat ca de vânt, din munți, și lăsat în zămi de băragan dobrogenesc ori basarabean? Ce era să facă? Să voteze cu partidul, pentru că acest rezultat proximal cerea alarma și asigurarea viitorului.

Insuși autorul a simțit că poate, totuși, lumea n'o să-l creadă. Și daose:
„Bine înțeles, înainte de alegeri, caută să nu clinească pe niciun Ardelean din locul său; dar este știut, că și acum nu transfugii lor, Ardeleni de paie, diriguiesc Ardealul, ci profesorul Bănescu, care rămâne în dos.

Bine înțeles? Da și nu; da pentru cei ce scriau; nu pentru cei ce, zăpăciți și neinformați, nu părăsesc provincia, nici nu caută a verifica, ci — ascultă. Unii, da, vor fi ghicit tot. Vor fi ghicit de expreoții greco-catolici, căci ei — unde erau să fie transferați la — ortodoxii din regat?! Dar ceilalți, dascălii posibili ori unde?, funcționarii posibili ori unde?! Pasajul are însă și o perlă de stil: *Ardeleni de paie!* Iată ce nu mai auzisem până acum, — Ardeleni de paie sunt toți transfugii! Și ceilalți ce sunt? Ardeleni de fer, de lemn, de piatră?, căci de aur de Roșia ori de Baia nu sunt. *Ardeleni de paie*, ce credeți de porecla aceasta, începând dela Goga și până la ultimul dintre voi, cari faceți parte din vreun partid din — „țară”. Să vă spun eu ce să credeți: Aversiunea concentrată în acel cuvânt cadă pe capul celor ce de fer nu sunt, pentru că-i vedeți: ciocan și nicovală de făurite istorie românească modernă nu au; au numai pertractări; de piatră nu sânt, pentru că-i vedeți: orice vânt li vântură în dreapta și'n stânga, spre șefi — „regașeni”, la pertractări; nici măcar de lemn nu sunt, pentru că-i vedeți: Nu ard pentru nimic, nu dau căldură, ci sunt cel mult vreascuri cari pârâte pertractări! Dați mâna 'ncoace, fraților, suntem, să fim *Ardeleni de paie!*

Dar se poate că ideea aceasta se leagă cu aceea a „exasperării” și a „momentului”? N'aveți teamă! Nu vor glumi... serios!

Ardeleanul nedepaie(?) continuă a fi tot atât de inteligent, găsind mai departe, că este un punct în care și el trebuie să fie de paie. Punctul este al maiestății regale. Regele nu este liber, deci:

„În această propagandă de deșteptare nu veți spune nimic rău despre suveran și suverană. Veți arăta însă o măhnire că El este orbit de sfetnicii săi. Cu cuvinte calde veți vesti că Regele d'srobitor așteaptă acum să-l desrobim și noi pe el, la rândul nostru.”

Fără comentari!

Dar dacă regelui i se consacră, totuși, niște „cuvinte calde”, apoi altora, țărănimii, nu li se va face acest preagrațios hatâr. Despre alții se va vorbi în sensul următor:

„Atât mai puțin veți ocoti însă să exploatați atmosfera de averșiune ce a pătruns în mod tainic până și în cele mai de jos pături ale țărănimii noastre. Ardealul și vechiul regat stau față în față. Acesta este substratul psihologic al luptei ce se dă acum”.

Serliitorii cunoșteau, deci, „atmosfera de averșiune” a țărănimii; și totuși incitau mai departe, „pe moarte”, averșiunea! Ei erau convinși că în mod tainic se produsese averșiunea și în acelaș mod ei continuau acum să o sporească! Ca Sâmlinul și Belgradul, odată, în poezul francez, ca Balcanul și Carpatul mai apoi, la V. Alecsandri, așa:

Ardealul și regatul stau astăzi față'n față!

Eră eroic!

Eră să fie sublim!

Regatul și Ardealul stau astăzi față'n față!

Firește, trebuia să fie biruit regatul, adică — partidul liberal, averescan, țărănist, căci numai ele îndrăzniseră a aspira la Ardeal; dl N. Iorga li-l lăsase deplin „naționalilor”, pe care credea și (naiv) mai crede că-i va prinde în unghia acum așezată cu ajutorul „pumnului” argetoienesc. Pentruca Ardealul să birue regatul, trebuia elan; trebuia stors elanul, căci „Ardelenii de paie” amenințau a se înmulți. Și deci porunca a continuat:

„Nu pregetați să esaltați sentimentul natural de superioritate al țaranului nostru. Ardeleanul, de orice clasă socială, se simte mai verde Român, mai om de muncă, mai cult și mai drept decât elementul țigănos din vechiul regat, țigănos atât în manifestațiile sale sociale și familiare, cât și în cele politice și economice. Este o tristă și veche realitate aceasta, de care însă trebuie să fie conștiii fiecare dintre noi; fiindcă numai astfel vom putea fanatiza Ardealul, să și îndeplinească misiunea de regenerare a țării întregi, ce s'a hărăzit de Cel-de-sus”.

Mărturisesc că la textul acesta am încremenit.

Familiiile culte „regățenești” au îngropat, în războiu, în pământul țării pe cei mai buni copii — și mulți ai cerut, Doamne! — ce-are a face!; eram numai niște purdei țigănoși!

Oștirile noastre (ale tuturoră acum) mergeau spre Budapesta — ce-are a face!; se vedeă de departe (numai noaptea nu se vedeă) că sunt un element țigănos!

Venind de-acolo, am populat instituții înalte; lucrăm în ele, ce-are a face!; suntem numai niște — Țigani!, o „tristă și veche realitate”.

Înapoi, spre India, să facem loc Ardelenilor „nedepaie”!

Mi se umezește pleoapa de-așa amară insultă „tainică”, rostită cu ușurința celui ce, pentru a umpleă o urnă „națională”, mănjiă un neam simțitor, generos, eroic, numai la câțiva ani după cea mai nepilduită îndrăsneală de viteji, cari se aruncau în nesigur, ca să obție — pentru ei și mai cu seamă pentru Ardeal — siguranța vieții.

Totuși, nici după această desnădăjduitoare experiență, (care nu are să fie cea din urmă) eu nu voi scrie... țigănește.

Anonimul continuă :

„Ce-i drept, de astă dată curentul este cu desăvârșire pentru noi. „Ardelenismul” este în floare. Nu trebuie decât să rostești cuvântul „vechiul regat”, ca pe fiecare Român, plugar sau domn, să-l apuce groaza. Dar să nu fim încrezuți. Curentul există, însă trebuie organizat, pentruca să ducă la isbândă”.

„Naționalilor” nu le-ajungea, așadar, că curentul contrar regatului vechiu există; curentul trebuia „organizat”, ca să nu slăbească, ca să dureze mult, ca să garanteze în *saecula saeculorum* — niște succese electorale, suport de — pertractări crezute „politice”. Pentru această minimă faptă „politică” se „organiza” în corpul națiunii otrava anti-regatistă, anti-română.

Cu cine trebuia purtată cruciata contra regatului? Mai sus am văzut că apelul se adresa preoților și învățătorilor. Acum se adresează și funcționarilor și voluntarilor. Să-i privim și pe ei!

„In ce privește pe funcționarii cari sunt binevoitori partidului nostru, să-i sfătuiți să nu se expue. Mai mare serviciu ne fac dacă rămân la postul lor, făcând supunere dușmanilor noștri, decât lăsându-se aruncați pe drumuri. Dar să-i pregătiți și pe ei, că va veni poate vremea când le vor cere să-și depună cu toți deodată slujbele. Momentul de azi încă nu e oportun. Va fi oportun atunci când liberalii își vor fi dat arama pe față”.

Se punea în perspectivă o mare spaimă menită ca, luând în ajutor fățaria, să contribuie la îndepărtarea primejdiei prin favorizarea candidaților „naționali”.

Nu era să se creadă că va fi chiar așa?, se va îndoi careva?, iată leac și pentru îndoială:

„Suntem încredințați că, dacă prin teroare și mai ales fraudă vor ieși deasupra, imediat își vor face de cap, întronând un regim de persecuție și spoliare mai aspru decât regimurile streine. Regimul lupitorilor orașelor”.

Fusese bine blând, nu aspru în Ungaria?! Se purta spre funcționari această solie!

Alta se purta voinicilor Ardeleni întorși depe câmpuri de luptă: voluntari; dar și Americanilor.

„Un cuvânt final despre cele două elemente viguroase; căutați să vă convingeți mai întâiu, dacă nu este vreo supărare locală sau personală în potriva lor; și dacă nu este, iarolați-i dela început pentru acțiunea de propagandă. Spre acest scop v'am trimis și vă mai trimitem scrisoarea tipărită a d-lui Voicu Nițescu. Voluntari cari au jost în vechiul regat pot fi deosebit de bine utilizați în propagandă”.

Textul dovedește că partidul național era de părere că pentru ideile sale atât de „naționale”, voluntarii, element militaresc, sunt foarte buni. Textul mai dovedește că organizarea voluntarilor (fascistă?) are în frunte oameni cari, la prilejuri, o afiliază partidului „național”.

II.

Ura ce esală din complexul de cugetări intime ale organizației centrale a partidului național este un fenomen regretabil. Propaganda

în înțelesul lui, un fenomen și mai regretabil. Nepublicarea lor până acum, fenomenul cel mai regretabil. Toate trei trebuiesc vindecate urgent.

Dar ele nu se pot vindeca cu o simplă demisie cerută unui secretar de partid ori unui director de ziar etc. Pot veni la rând alții, cari să fie o simplă prelungire a complexului caracterizat. Aceasta-i, însă, o chestie care-l privește pe cel ce susține organizația, gazetele, propagandele. Pe noi ne privește numai *efectul* constat în opinia publică. Acesta a fost un efect învrăjbitor de frați prin propagare de patente neadevăruri. De vindecat este — efectul acesta.

Niciun Ardelean nu se mai poate solidariza cu niciun om capabil să fi spus ori să mai spună vorbe ca cele citate mai sus. O reziliare generală a contractului de (nemerită) încredere este singurul răspuns care trebuie să urmeze după (acum) generala luare la cunoștință a sistemului de propagandă „națională”.

Întreb, în special, pe d. Vasiliu Goldiș, pe d. Dr. I. Lupăș (profesor universitar de istorie românească), pe d. I. I. Lăpădat, (fiul celui ce-a scris un ciclu de frumoase poezii naționale), pe toți cei 27—28: Unde le-au stat inimile citind acest articol? La loc?, ori au sărit din loc, cași a mea, când, de curând, l-am citit întâia oară? Și cum noi nu ne amestecăm în treburile de partid, decât numai atunci când ele ating viața largă a românilor și din parte-ne nu cerem nimic, întreb simplu: ce satisfacție își cere *românismul* Domniilor lor? Ei *par* a însemna o tendință nouă în partid; o tendință de conlucrare cu „regăfeni”, *par* a voi să iasă din sfera „tainicilor” mijloace de seducere spre îndăjire și nedreptate a cugetărilor politice; ce satisfacție pot cere ei, în numele cărora (ca părți din „sută”) s'au scris instrucții ca cele citate mai sus? Chestia rămâne pe conștiința D-ilor.

Însă, întrucât partidul național a stat, stă și poate va mai sta de vorbă cu partide a căror putere este în regat; cari sunt convinse că nu sunt alcătuite din „elemente țigănoase”; cari au în fruntea lor eroi din războiul de unitate al „elementului țigănos” sau cel puțin eroi cu condeiul și (vorba d-lui Mateiu Cantacuzino) eroi ai „demonstrății naționale”; partidele acelea vor mai avea curajul de-a mai trata fără a-i trece pe „naționali” pe supt furcile caudine ale unei bine simțite pocăiri impuse categoric, solidar, de toate?

Dacă partidul „național” a crezut că astfel poate potența ardelenismul *opus* regatului nu *înfrățit* cu regatul, el trebuie respins în Ardeal; și aici el trebuie asediat de toate partidele și redus la însemnătatea și bunătatea ideilor și sentimentelor sale de „taină”, nu de ipocrizie publicistică sau parlamentară. Câtă vreme nu se va obține siguranța că cele două politice: una de taină (Am văzut-o mai sus!) și una de paradă (Cu suprafață pseudo-democratică!) nu au încetat, făcând loc *uneia bine controlate de orice membru al partidului*, cu partidul național numai luptă se poate duce, nu pertractări, nu fuziuni, nici colaborări. Vorba lui Barnușiu: *Hic niger est, hunc tu Romane caveto.*

Etnopsihologic trebuie să mai observ ceva. Venind dela Arad

spre Cluj discutam cu un amic (unit) situațiile politice. La un moment m'a surprins cu o informație, care nsemnează că'n anumite cercuri ale partidului național s'au făcut calcule chiar aritmetice-politice-confesionale: Anume, la ultimele alegeri, precedate de fulminanta circulară extrasă mai sus, *ar fi votat pentru partidul național, dintr'o sută, 75% greco-catolici și numai 25% greco orientali*. Deci (deși numai ipotetic: deci) pentru o politică în sensul fulminantei taine, s'au găsit gata la apel mai ales credincioșii greco-catolici. Treaba lor ce vor face *de-aici înainte*; dar dacă duhul necurat din circulara citată nu va fi îșgonit total din partid, eu — dau celor 25% sfatul să plece imediat, și ele, ori unde le vor duce ochii și mirosul, deoarece acele 75% adimenite (era prea firesc) de faptul că'n frunte se aflau de-ai noștri, cunoscuți vechi, vechii lor amici vor mai cere răgaz, ca să creadă; și nu vor crede ușor, deși au văzut (mai sus) cu ochii; vor crede că diavolul politic nu va fi chiar așa de negru ca „elementul țigănos”, din regat, și vor întârzia cu singura concluzie necesară.

Partidul național trebuie s'gduit din temelii; ori se 'n sdrăvenește *românisându-se*, panromânisându-se, ori ducă-se pe-acoio pe unde — precum însuși zicea — regimurile streine au fost mai puțin „aspre” decât în România mare!

Scriind acest articol mă simt în slujba patriei; și doresc ca nimeni să nu mai aibă prilejul de-a scrie astfel de articole dureroase pentru orice bun Român.

G. BOGDAN-DUICĂ

Postscript. Spiritul *dovedit* centrifugal al partidului național primejduște una din reformele cele mai cald voite de democrație: *descentralizarea*. Câtă vreme despre vechiul regat se vorbește astfel, capitala politică nu poate avea încredere în Ardeal: Ea (țigănoasă!) nu poate admite frâul liber pentru bărbați (blonzi germanici!) cari o înșultă și astfel trădează înclinarea de-a construi provincialisme nesigure. Și până acum atitudinea partidului național mereu a întărit în regat tendința de-a se domina din centru; partidul național este, deci, vinovat că pentru combaterea descentralizării s'au găsit *la el* probe ce nu se pot contesta. Este în interesul democrației ca acest partid să se schimbe repede și încă așa de mult, încât prezența lui în lume să nu mai fie o piedecă a descentralizării. Dacă el nu se va schimba, să-și plângă el de milă; deoarece niciun alt partid nu-i este dator cu lacrimi de părere de rău, dacă i se va da la cap și în proximele alegeri. În orice caz, aceste alegeri nu le vor face naționali, fiindcă nu au meritaț să le facă. Dacă le-ar face ei, ar însemna că capitala confirmă și preferă pe adversarii săi; iar aceasta, capitala României nu a făcut-o niciodată! Aceasta este problema politică *panromânească*, la a cărei discuție voiu reveni, fără legătură cu partidul național, care, totuși, fie rugat a medita asupra ei. În alegerile viitoare se vor decide multe lucruri. Unul, la care și noi ținem mult, este: Ele ne vor da ori nu ne vor da adevărata descentralizare?

G. B. D.

Mahalaua

Foie verde pandişpan
Taşa are Origan
De Coty şi Houbigant

Intre cetatea literaturii culte şi plaiurile înflorite ale celei populare, mahalaua îşi trimite şi ea răuleţul „pembé“, înmiresmând periferiile cu „odicolon“ cu gramul, pomadă cleioasă şi cosmetic sufocant. Dacă această literatură n'ar corespunde cerinţelor *sufleteşti* ale unei mărişoare categorii de *intelectuali*, am lăsa-o să se scurgă înainte spre canalul subteran al uitării veşnice.

Cetatea literelor e prevăzută de la întemeiere cu „tout à l'égout“.

* * *

Există în România *saloane literare* (mai ales dela război încoace), unde e suficient să declari că-ţi plac: ţigările Muratis, penumbra, Paul Géraldy, divanurile, parfumurile Cichara, lămpile Gallé şi covoarele orientale, pentru a fi definitiv clasat *un om fin* (sau *subţire*).

Sunt fin, eşti fin (sau fină, doamnă), suntem fini.

După acest succint expozeu liminar, numai o remarcă inteligentă te mai poate compromite.

* * *

Intr'o astfel de atmosferă trivială am căpătat odată migrenă, ascultând un tânăr intelectual care demonstra unor domnişoare cucerite de-atâta vervă, că subtilul Caragiale n'ar fi *în fond* decât un vulgar personagiu. Aţi înţeles, că acest băiat subţire îşi sprijinea argumentaţia pe cea mai de căpetenie calitate a marelui dramaturg. E drept, în toată opera sa, Caragiale e cât se poate de obiectiv, adică *veridic*, şi că personajele de care *râdea* erau în majoritate *vulgare*.

Prin urmare, pentru minţile incoherente confuzia e posibilă.

Dar ce deosebire mai poate fi între un asemenea *salon literar* şi un *salon de frizerie*? Şi ce diferenţă de intelect se mai poate stabili între un asemenea intelectual şi manicura care-i îngrijeşte mânele?

* * *

Evident că societatea de care vorbim *trebuia* să-și aibă *artiștii ei*.

Câte aspirațiuni poetice ale acestui veac n'ar fi riscat altfel să rătăcească prin lume ca stafiile, fără să-și găsească formă?

Produs hibrid al unui mediu interlop și artificializat de lecturi înțelese pe sfert sau deloc, beletristii aceștia vor parodiă parodia unor gesturi modelate pe civilizații multisekulare, primite (gesturile) în surrogat, de la a treia mână. Și după cum stăpâna casei (mahalagioaca socială), nu va omite să-și atragă atenția pe stradă, la masă, sau în salon, că automobilul o costă un milion (nu mai e de trăit, domnule) și că își toarnă zilnic în bae un flacon (din cele mari, de două sute), de „Eau de Lubin“, poetul acestei cucoane (mahalagioaica literară) nu va începe nici odată o povestire scriind: „Fumam o țigară“ sau „mă găseam într'un cerc de prieteni“; el va scrie: „Fumam un Prince de Monaco, bout doré“ și „eram cu președintele Consiliului și c'un aghiotant regal“.

Între artist și mediu legătura e betonarmată de *parventism* roturier, *semidoctism* pretențios și fastuos *prost gust*.

* * *

Superficialitatea își poate avea lustrul și farmecul ei.

Maimuțărirea superficialității e insuportabilă.

Își poate cineva imagina un june Hotentot *blazat* sau un Bulgar *frivol*?

Se pot vedea însă Români cu cravata lui Baudelaire, cu pieptănătura lui Musset, cu absintul lui Verlaine și cu vestoanele lui Oscar Wilde.

Anecdota scriitorilor cu legendă e repusă în scenă în toate unghiurile țării, ca și cum vre-un vers din „Les Fleurs du Mal“ ar fi pierdut din frumusețe, dacă impecabilul artist n'ar fi crescut pisici.

* * *

Cetitorii literatorilor de care vorbim sunt numai parveniți ai banului.

Mahalaua socială înaintază spre centru pentru a ne da mahalaua mondenă.

Ei, literatorii sunt parveniți ai cărții.

Mahalaua mondenă înaintază spre bibliotecă pentru a ne da mahalaua literară.

* * *

Domnia ta, om cu liceu complet sau numai cu patru clase, la auzul cuvântului, să zicem, Guadalchivir, îți vei aminti poate de-o tabelă neagră cu harta Spaniei, de-o catedră cu'n amenințător catalog deschis și poate de-un milostiv coleg de bancă, pe care îl vei fi ghiontind ca în caz de primejdie să-ți sufle. Domnia ta știi că fluviile: Duero, Tago, Guadiana și Guadalchivir, (nu se poate să nu fi papagalizat și dta la istorie și geografie) în drumul lor spre Atlantic străbat pitoresca peninsula iberică.

Poetul nostru însă, fiindcă n'a învățat niciodată nimic, se va cutremura. Cuvântul Guadalchivir îi va produce o emoție *estetică* (mărgelele de sticlă și sălbaticii). Cea mai ametoare privire de fecioară și cel mai catifelat și străvechi Cotnar nu-l vor putea inspira mai mult. După ce-i vei fi explicat dumneata ce semnificație are denumirea magică a celor patru cursuri de apă, el le va trece în carnet în odaia vecină și ajuns acasă va începe:

Ași vrea să fim iubito pe malul Guadianii¹⁾
Când dorm toreadorii pe blăni de leopard,
Și când cu seniorite supează castelanii
Pe când în tripieduri parfumuri scumpe ard.

Pentru restul poeziei avem o ediție mică din Larousse. Titlul ar putea fi: Carmencita (sună bine, nu?), sau: Escorialul plânge (ăsta-i simbolic).

* * *

Cetitorul va fi obligat să convie, că de versuri în felul acestora se lovește săptămânal sau bimensual în periodicele noastre publicații. Fiindcă nu intenționăm un studiu amănunțit, nu le-am colecționat. De aceea preferăm a-i reîmprospăta memoria cu o pilduire la îndemâna oricui.

Mărturisiți că *vi se pare* că ați mai întâlnit cândva această strofă. Dacă veți zice *da*, am câștigat procesul.

Așa dar, am câștigat.

* * *

Prin această literatură, ne asigură autorii ei, România urmează să ia contact cu Europa.

Până când o să ne mai încurcăm cu Meșterul Manole, Miorița, foaie verde, Creangă, Eminescu, și după cum spunea un hazliu filolog, cu alți terchea berchea?

Mahalaua vrea *etern omenesc*, mă rog matala, mahalaua vrea *idei largi*, nu vă supărați, și cât mai *universale* (dacă se poate), mahalaua vrea mai presus de toate *lucru fin* (te pui cu mahalaua?).

Poetul mahalalei (pricepi dumneata?) e mai aproape de Voltaire (fără glumă), decât de Miron Costin, de ex. El se simte mai înrudit cu Mallarmé decât cu George Coșbuc. Și la urma urmei poate că are dreptate.

Adică ce? Dacă îl mănâncă pe el capul și i-s murdare lui unghile, n'are el voe să se iluzioneze (pentru consolare) că e un „arbitr elegantiarum“, și că în costum de paj i-ar fi stat desigur mai bine?

Dacă doarme el în bucătăria vecinilor și dacă miroase el a ciapă, n'are el dreptul să viseze că-și scrie poemul în buduarul lui Ninon de Lenclos?

¹⁾ Dacă va fi uitat din grabă să treacă Guadalchivirul, despre care nu mai știe bine ce-i.

Dacă-l prinde pe el sergentul și dacă-i trage lui palme, nu îi e permis lui să viseze că a fost rănit în „tournoi” de însuși cavalerul Bayard?

Am văzut numeroase exemplare delirante din tagma acestor nevinovați cretini. La cafenelele din București nu odată i-am auzit susținând că din Ronsard purced. Cei mai mulți însă pronunțau Verlin sau Verlain (în loc de Verlaine), Guerlaine sau Guerlène (doi oi moi, sau două ouă mouă?) în loc de Guerlain. Din ultimul supliment de Duminecă al unui popular cotidian matutinal extragem:

Din amintiri plutind în vis
În părul blond plângea Xanthis
Și'n suflet troienea *Samain*¹⁾
Prin amintiri pudrate de *polen*.

În auzul sarmat al trubadurului, numele poetului Albert Samain sună (ca să rimeze cu polen) Samène (Ça mène au ridicule, Monsieur, mais ça ne mène pas loin dans la carrière). Ca să fim în gustul mahalalei ne-am putea juca la infinit calamburizând, à la française, în limba pângărită.

Ne abținem.

* * *

Actualmente, geme țara de astfel de poeți.

Dacă bătrâneștile noastre obiceiuri ar dăinui încă și dacă ar fi trăit acum un Ioan Neculce, nu mai rămâne îndoială că Inimosul vornic al Țării de sus i-ar fi svârlit la beci și poate „i-ar fi bătut pe ei la tălpi”.

Proști, da mulți, a zis Lăpușeanu către Moțoc — ca să-l piardă.

Mulți, da proști, boer loane, am glăsui noi totuși către cronicar — ca să-i erte.

AI. O. TEODOREANU

¹⁾ Sa main est mal (l) armé (e) pour la littérature.

Istoria ca politică

O manifestare de om politic între istorici și de istoric între oamenii politici, — iată ce a însemnat apariția cărții lui Jacques Bainville, *Histoire de France*. Autorul nu e un specialist, nu are nici *Register* la sfârșitul cărții, — o adevărată nesocotire a progresului tehnic al științei istorice; e numai publicist politic, și, nemulțumit de felul cum se predă și se scrie istoria patriei sale, a întreprins să scrie el o istorie a Franței.

Fără mărtufisiri de metodă sau de concepție, autorul a rezolvat, realizând, spinoasa și complicata chestiune a istoriei, cu răspunsul că ea nu este nici știință și nici artă, ci politică și psihologie; iar la întrebarea asupra concepției, răspunde fiecare pagină a cărții, cu interpretarea conservatoare a evenimentelor din cursul celor douăzeci de secole. Dacă, la aceste două însușiri ale cărții mai adăogăm talentul literar cu care este scrisă, stilul eliptic (autorul spune în prefață: „sarcina istoricului constă, în deosebi, în a abrevia“) care-i dă un farmec arhaic și o face plăcută, precum se exprimă *la Nouvelle Revue Française*, vedem că ne aflăm față cu o personalitate și cu o lucrare originală. Obiect rar și acesta, într'o vreme când, prin aglomerare și lipsă de răgaz, se crede că istoricul, pentru că are mai mult de narat este scutit de judecată și inteligență, pentru că face știință nu trebuie să aibe o concepție a lui, și, pentru că se înglobează într'o muncă colectivă, este iertat de proprietatea literară. Stilul comun, dacă ne este îngăduită această siluire de cuvinte, acel stil care a devenit *impropriu* în științe, s'a întins și la istorie, unde, decisiv va rămânea totdeauna omul, nu teoria.

Jacques Bainville este, după Charles Maurras, al doilea convertit la monarhism în 1899, când a luat ființă *l'Action Française*, întâiu republicană, iar apoi regalistă sub influența celor doi regaliști. De-atunci acțiunea și scrisul lui s'au confundat în acțiunea și literatura școalei lui Maurras, ale cărei efecte salutare astăzi nimeni nu le mai contestă în Franța, nici chiar adversarii. Ce a însemnat această reacțiune națională, la spiritul disolvat care înstăpânise Franța, s'a spus de multe

ori și la noi, iar din partea scriitorilor francezi edificatoare sunt studiile criticului catolic Jean Hérilier în *Essais de critique contemporaine*, și ale lui Albert Thibaudet în cei „Trezeci de ani de viață franceză”: *Les Idées de Charles Maurras*. Insuși Bainville, în dubla calitate și de autor al faptului și de istoric al lui, spune în a sa Istorie a Franței: „Doctrina naționalistă, afirmată pe timpul afacerii Dreyfus, și învinsă, servi atunci la un fel de reculegere, după cum, în urma boulangismului, ea condusesese la alianța rusă. Tot de-odată, în mijlocul triumfurilor electorale ale Republicei, care nu mai era contestată în adunările politice, critica democrației din partea lui Charles Maurras și a școlii sale aduse o antiteză, în care spiritele cele mai largi, printre care republicanii, recunoscuseră utilitatea, odinioară proclamată de Gambetta, a unor opoziții de doctrină, de multă vreme absentă”. Pe lângă acest rol istoric, pe care l-a avut reacțiunea anti-democratică a școlii, la care a participat Bainville, ea a mai avut sarcina de a sparge atmosfera de simpatie și recunoaștere a superiorității germane din partea intelectualității franceze, operă la care Bainville a avut partea principală. Maurras în *L'allée des philosophes* scria lui Bainville acum doi ani, la loc de prefață: „Ce servicii ai a tus atunci Renașterii franceze! Aveai sârbitoritatea de a cunoaște țara de care se vorbea atât! La 18 ani ai fost acolo (în Germania) să-ți aduni elementele pentru cartea „Ludovic al Bavariei”. Ai simțit și ai făcut simțibilă întietatea patriei, streșnit atât considerând drepturile ei sacre asupra noastră, cât examinându-o în istoria, influența și acțiunea ei”.

Naționalismul pozitivist și realist al școlii stăpânește și arenga cugetare de care se lasă să fie străbătută istoria lui Bainville. Nu e îndestulător să fie proclamată superioritatea franceză, ci e necesar să-l fie înțelese rațional elementele care o formează: „mod” „natural” și „conștient”. De-aici afirmația din întâile pagini ale cărții: „progresul nu e nici fatal, nici continuu”. El e opera oamenilor ca voință: dela un capăt până la altul Franța e voința monarhiei, iar însușirea capitală a acesteia constă în conceperea naturală a lucrurilor. Spiritul clasic francez apare în însuși înfățișarea teritorială și istorică a Franței: „De obicei, se spune că în această parte fertilă, pe acest teritoriu atât de bine conturat, trebuia să fie un mare popor. Se ia efectul drept cauză. Suntem obișnuți să vedem în această parte a hărții un Stat a cărui unitate și trăinicie sunt aproape fără exemplu. Statul acesta nu s'a făcut singur. El nu s'a făcut fără casnă. S'a făcut de mână de om. De mai multe ori s'a prăbușit, dar a fost reclădit. Combinația Franța ne pare naturală. Au fost, ar fi putut fi cu totul alte combinațiuni”. De-aceia: „Franța este o operă a inteligenței și a voinței”. Hazardul fiind eliminat din socotelile istoricului — care de atâtea ori reapare sub pana unora dintre istoricii noștri, atunci când dela nararea faptului, ar trebui să înceapă judecata, — rămâne omul politic, care mărește sau prăbușește Franța după câtă inteligență politică pune în discernerea acțiunilor și după câtă voință de înfăptuit dispune. Aceasta este filozofia istoriei la Bainville: logică și clară ca însuși spiritul

francez. „Încercarea merovingiană” apare astfel în istoria Franței: „În însuși leagănul puterii romane, în Italia, echivalentul Merovingienilor a lipsit după căderea Imperiului, și Italia, sfărâmată în bucăți, a rămas treispezece sute de ani fără a-și regăsi unitatea”. Cum istoricul este un dialectician care și propune *explicarea* întâmplărilor istorice, nu se ferește de a presupune și cazul contrar: „Fără Merovingieni, tot ce s'a făcut mai târziu spre a constitui Franța nu ar fi fost posibil, sau, cel puțin, ar fi întâmpinat mai multe dificultăți”. Din mărirea și scăpătarea Carolingienilor (*grandeur et décadance*, cap. III) un fir de conducător se desprinde: „Statul francez nu se va întemeia, cu adevărat, decât în ziua când puterea se va transmite din bărbat în bărbat prin primogenitură”.

După autor într-aceasta stă secretul politic al mării franceze. Dacă secolul al zecilea „este, probabil, cel mai atroce din istoria noastră”, cauza se află în multe suveranități, în dispariția autorității publice, în: „Mai multe Franțe, nici-o Franța”. Sute, mii de autorități locale, după împrejurări și la întâmplare, iau puterea, de unde în imperiul carolingian se afirmase „unitatea franceză”, care fusese „o idee națională”. (Dela sine înțeles, că autorul face toate rezervele asupra acestei idei pentru acel timp¹). Cu intrarea Capețienilor în istorie, cea mai importantă dată în istoria franceză, principiul ereditar este triumfător din principiul electiv, monarhia franceză națională este întemeiată, autoritatea regăsită și fixată până la marea Revoluție. A pune creșterea teritorială a țării și prosperitatea lăuntrică a Statului numai pe monarhie, și a pune micșorarea țării ca și nenorocirile din lăuntru iarăș numai pe slăbirea sau slăbiciunea monarhiei, e una din tezele pe care și le-a propus să le demonstreze Bainville. Scriind despre Regența după moartea lui Ludovic XIV, observă: „În ori ce caz concluzia care se scoate din Regență, e că monarhia a suferit o mare pierdere și care, poate, compează printre cazurile depărtate ale Revoluției, când, moartea rupând ordinea naturală a generațiilor, Ludovic XIV neavând să lase decât un strănepot, unui bătrân i-a urmat un copil. Am observat că, dacă astfel de nenorociri i-ar fi ajuns pe întâii Capețieni, probabil că dinastia lor n'ar fi bravat veacurile”.

Bainville caută o regularitate: „Un ritm regulat este în istoria țării noastre, unde aceleași situațiuni se reproduc la distanță de mai multe sute de ani”. Revoluția reproduce situații asemănătoare: Franța, Liga Catolică, din timpul războaielor religioase, revoluția din veacul al XIV, cea dela începutul veacului următor. Scriind despre aceasta autorul face reflecția: „Stranie asemănare între scenele acestea și cele din Septembrie 1792. Dar mai stranie grija istoricilor de a nu o observa, că și cum revoluția din veacul al XVIII ar fi fost un fenomen miracolos și monstruos, însă unic și mareț, în loc de a fi un episod la locul lui în înlănțuirea crizelor și renașterilor noastre, întoarcerilor la ordine și nebuniilor noastre”.

¹) Într'un loc se întreabă: Cine ar cuteza să dateze nașterea sentimentului național?

Ritmul regulat e și în asemănarea dintre politica religioasă a regilor francezi cu privire la papalitate: Filip cel Frumos, ca și Ludovic al XIV, s'a aflat în conflict cu Roma. Franța catolică n'a primit să fie aservită papalității, în care, de-alungul veacurilor, a văzut un obstacol în mersul ideii naționale, și cuvântul lui Filip cel Frumos, că regele Franței „nu recunoaște superior pe pământ“, a constituit tradiția politică a regalității franceze. Insuși Ludovic cel Sfânt, după autor, nu avea cugetare mistică, ci politică. Nici la origini și nici în decursul istoriei Statul francez nu a vrut să fie teocratic. Regii au subordonat religia politicei și cu ea, autorității, ordinii, securității. Revocația edictului de Nantes n'a fost de esență religioasă, ci politică, iar ea a fost dată la doi ani după declarația depturilor bisericii galicane. Admirabilă rațiune politică au avut regii francezi! În timpul războaielor religioase „ideea lui Enric III era ca să uzeze catolicii și protestanții unii printr' alții“, iar sub Enric II, pe când politica franceză avea legături cu protestanții din Germania, ea susținea pe catolicii englezi. De-aici rolul monarhiei ca în luptele religioase din lăuntru să fie arbitru, — precum a și fost, în interesul autorității.

Cum Bainville subordonează întreaga istorie a Franței politicei, o mare parte din operă e dedicată afacerilor externe, pe care le analizează, deși pe scurt, până în cele mai mici amănunte. E, poate, latura principală a lucrării. Dela căderea imperiului Carolingian s'a văzut că Europa nu suportă o mare dominație. Istoria Franței este istoria distrugerii dominațiilor europene: engleză, austriacă, prusiană, germană. Cel puțin la o sută de ani se face încercarea, de către congresele europene, pentru a obține o pace durabilă printr'un fel de echilibru.

În acord cu tradiționaliștii francezi, Bainville tratează Revoluția cât se poate de vitreg. Pare că am auzi pe Joseph de Maistre când cetim: „Fără îndoială, succesul a fost al făuritorilor de sisteme, căci e mult mai ușor de a construi societatea după un plan ideal decât de a potrivi instituțiile, legile, administrația unei țări după nevoile generațiilor noi“. După cum liniștea de pe timpul lui Ludovic al XIV, timp de 54 de ani, și ordinea care a mai durat în urma lui încă 75 de ani, se explică prin înlăturarea consultării Statelor Generale, Parlamentului, tot astfel, revoluția se explică și ea prin chemarea Parlamentelor și a Statelor Generale de către Ludovic al XVI, care „n'avea nici simțul nici gustul autorității“. Când lipsește, așa dar, autoritatea guvernului, pedala ritmului se schimbă.

Considerații cu privire la natura poporului francez, autorul nu face; dar e una care trebuie menționată. „S'a observat, scrie Bainville, că cele mai multe case regale sau imperiale din Europa au, ca embleme, vulturi, lei, leoparzi, toate soiurile de animale carnișiere. Casa de Franța și-a ales trei flori modeste. Sfântul Ludovic a fost curățenia crinilor“.

Această *Istorie a Franței* mai poate purta ca sub-titlu: „tratată de politică rațională și organică“.

RADU DRAGNEA

Noi orientări în Ardeal

Există, fără îndoială, o predestinație de neînvincis a temperamentului. În amor caș'n politică, în literatură caș'n negoț. Așezat pe neașteptate în fața unei puternice răsvrățiri în sânul partidului său, d. Iuliu Maniu, incurabilul pervers al stilului epistolar, s'a avântat din nou în beția pertractărilor prelungite. La cererile precise ale celor douăzeci și opt de fruntași strânși la sfat cu prilejul congresului bisericesc dela Sibiu, fostul președinte al Consiliului dirigent a răspuns, după a sa veche deprindere, printr'o serie întortochiată de contra-proponeri, cu lungi considerații asupra trecutului partidului național, cu largi făgăduieli nebuloase asupra viitorului lui. Nu știm, dacă d. Vasile Goldiș, odată ce și-a însușit sarcina unui hotărât purtător de cuvânt, va cădea ori ba în cursa care i se întinde. Ne place să credem, că nu va arunca asupra partidului național întreg osânda nemeritată de a-și sfârși zilele într'o pertractare cu el însuș...

Pentru d. Iuliu Maniu, această nouă platformă de târguială cu nemulțumiții săi amici a venit însă tocmai la vreme. Se isprăviseră clienții! D. Nicolae Iorga, unicul mușteriu pentru o altă colaborare, mai stă încă, ce e drept, cu brațul întins, dar nu consimte, cu toate acestea, să zăbovească mult la vorbă. Șeful cel mai nou al dlui Argetoianu cere un răspuns telegrafic: *da* sau *ba*, și se declară gata să iscălească. Ceilalți, pela porțile cărora se abătura de-atâtea ori ștafetele dlui Iuliu Maniu, ori chiar d. Iuliu Maniu însuș, demult au tras oblonul, plictisiți de atâtea sporovăială stearpă pela răspântii. Politica, se vede, nu se face totdeauna numai cu taifas nesfârșit, pe lavița de subt poartă... Un capitol amuzant al frământărilor noastre publice părea că se'ncheie definitiv. D. Iuliu Maniu încearcă să-l reînvie subt propriul său acoperiș. Va reuși?

Noi ne îndoim. Gazetele cotidiene dela Bucureşti, obişnuite să privească toate întâmplările vieţii din jurul lor prin prisma hazliei anecdote şi a mărunţului scandal, n'au văzut până acum altceva în fierberea care a început să clocotească printre rândurile partidului naţional. Opinia publică dela noi, atâta cât circulă pe calea Victoriei în ceasurile crepusculare executând o anevoioasă echilibristică pe trotuarele lunecoase, rămâne de obicei dinaintea evenimentelor politice cu înţelesul pe care-l prinde din strigătul ascuţit al vânzătorilor de ziare. Activitatea parlamentară se oglindeşte în „scandalul dela Cameră“; noua directivă internaţională a partidului ţărănist se exprimă prin „telegrama dlui dr. Lupu“ şi sfârşitul trist al unei guvernări liberale de trei ani se rezumă în „afacerea paşapoartelor“. Nu e de mirare, deci, că noua orientare politică pe care şi-o pregăteşte astăzi o bună parte din Ardeal e anunţată, scurt, prin „decapitarea dlui Iuliu Maniu“.

La „Gazeta rimată“ a *Ţării Noastre* s'a explicat din vreme, ce dificultăţi invincibile a întâmpinat această supremă operaţie. Călăii fără milă, cari au întreprins decapitarea, au rămas dela început foarte încurcaţi. Le-a fost foarte greu să găsească partea pe care trebuiau s'o rezeze. Toată întârzierea provine de aci. D. Vasile Goldiş cere şi acum capul dlui Iuliu Maniu; dar capul dlui Iuliu Maniu, cu îndemnare ascuns sub vraful interminabil de pertractări, nu mai apare. În asemenea condiţiuni, nu se poate ajunge la vreun rezultat nici cu ghilotina...

Ei bine, noi am fi dispuşi, cu toate acestea, să presupunem, că toată agitaţia din sânul partidului naţional se reduce la o simplă răfuială personală cu d. Iuliu Maniu. Nu vi se pare însă, chiar şi în acest caz, foarte ciudată neaşteptata renegare a unui şef, până ieri venerat? Ce prăbuşire ascunsă de fiecare zi a suferat acest mic idol provincial, la a cărui temeie de autoritate dinţii vremii au ros necontenit? Cum se explică mersul acesta de-a 'ndărătele al unei cariere inversate? Căci faptul în sine merită să fie privit mai de-aproape. D. Iuliu Maniu a debutat în arena politică înconjurat de un inesplicabil prestigiu. Fără să fi strălucit vreodată printr'un discurs îndrumător, fără să fi săvârşit vreun act de pricepută îndrăzneală de pe urma căruia să rodească un bine obşteasc, fără să-şi fi desfăşurat talentele sale tainice pe vreun teren de activitate intelectuală, nefiind, adică, nici mare orator, nici avocat celebru, nici scriitor cu renume, fostul preşedinte al Consiliului dirigent, călărind pe fermecata sa ladă goală, în care se presupunea că stau ascunse mari însuşiri de cumpăt şi dibăcie, a trecut în fruntea rândurilor, necontestat de nimeni, admirat de toţi. Legenda dumisale, întreţinută de admiraţia necontrolată a atâtor naivi cumsecade, trecuse la un moment dat până dincolo de Predeal, ameninţând să ia proporţiile unei mântuiri a ţării întregi. A doua zi după unire, când pretutindeni se nădejduia, cu temeii, într'o participare fructuoasă a Ardealului la opera de renaştere a României întregite, d. Iuliu Maniu întruchipa, spre nenorocul nostru al tuturor, aceste îndreptăţite speranţe cari nu-l priveau de loc.

Ceeace a făcut d. Iuliu Maniu cu acest neprețuit capital de încredere, se știe prea bine. Din an în an, iluziile țesute în jurul său s'au risipit, un reflux de decepții s'a revărsat peste pământul Ardealului, și în loc de colaborarea rodnică a acestui colț de românism, pentru deslegarea marilor probleme ale unui stat nou, nu ne-am ales decât cu un val de amărăciune, cu atitudini țăfnoase și cu o urâcioasă obstrucție. Pe măsură ce răspunderile se acumula pe umerii laudatului șef, basmul cu d. Iuliu Maniu se prăbușea sub unorman de nepricepere și de abțință.

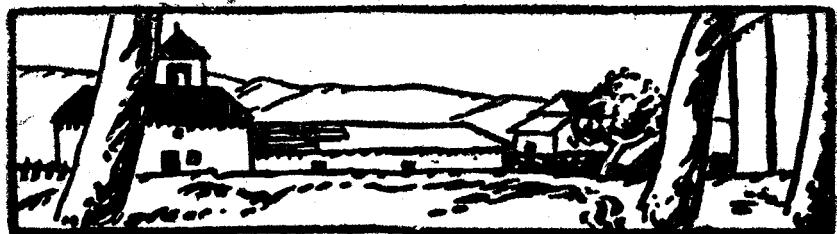
Dar, dacă acest dureros faliment al unei false personalități s'ar fi petrecut numai pe socoteala dlui Iuliu Maniu, nu ne-am întinde mult la vorbă. Necrologul l'am face în trei cuvinte. Dumnezeu a sucombat însă, politicește, în numele Ardealului. Dezastrul său au fost, în mare parte, nenorocirea acestuia. Deci, nu mai e vorba acum ca partidul național să scape de d. Iuliu Maniu. Important este să se scape pe sine însuș . . .

Această acțiune de salvare, încearcă s'o îndeplinească astăzi d. Vasile Goldiș. Partidul național, purtat pe atâta căi pustii, s'a pomenit deodată, aproape fără să-și cear seama, într'o amenințătoare izolare, fără nici o legătură cu restul provinciilor românești, privit cu neîncredere, destinat unei pieiri sigure. Pricina jalnicului său destin n'a fost greu de descifrat. Suntem încredințați, că la această operă de lămurire am contribuit și noi, aceștia dela *Țara Noastră*, arătând cu stăruință de unde provine greaua criză a partidului național. Acest partid întinzând rând pe rând câte o mână amăgitoare tuturor celorlalte partide din vechiul Regat, pentru a stabili o contopire necesară de forțe, și sfârșind totdeauna prin a se retrage neîncredător în vizuina sa provincială, a nesocotit până acum, în mod *programatic*, cel mai elementar principiu de unitate organică a României întregite. Granițele de ieri au continuat să joace un *rol politic* în orientarea partidului național, deși, *sufletește*, ele se fărâmaseră pe vecie în cugetul fiecăruia.

Când d. Vasile Goldiș, în numele celor cari îl sprijinesc și îl urmează, pomenește dlui Iuliu Maniu despre o „politică de realități”, nu credem că face aluzie, cum se grăbesc să insinueze honigmanii dela *Lupta*, la o mai pricepută potolire a apetiturilor personale. Nu e o reacțiunea împotriva unei prea abstracte doctrine. Nu e o protestare împotriva unui ideal. Nu e rețeta practică opusă îndărătnicei desințeresării. „O politică de realități” nu poate să însemne altceva, pentru Ardeal, decât abandonarea egoismului provincial și armonizarea lui fericită cu interesele de existență ale României în lărgitele ei hotare. Va reuși d. Goldiș, cu ai săi, să evadeze din văgăuna în care se sbate partidul național? Foarte multe semne arată că da.

În orice caz, o nouă orientere se anunță, puteri nesocotite pretind să fie luate în seamă, Ardealul se pregătește să ceară partea sa de contribuție firească la guvernarea țării. Restul nu interesează . . .

ALEXANDRU HODOȘ

Pe drumuri basarabene

— 27 Martie —

Lui SERGIU NIȚĂ

Coboram și urcam pe drumeagul dintre vii, pășind ușor pe pământul abia zbicit, în care picioarele se'ngropau ca într'o saltea. Mi-reazma primăverii năvălia din toate părțile, împinsă de soarele ce și nevedia beteala printre crengile cu mugurii plesniți. Grădinile sloboziau mirtul pământului jilav. Niște corni, pe o margine de hotar, uscau la soare horbota florilor. Gardurile vii țeseau, pe stativele mlădițelor, rostirea verdeței tinere. Păsăruici săgetau cu măciniș de cirpiri și gănganii scânteiau căzute parcă din vatra cerului.

Când am intrat în ograda lui Andrei Chiroșcă, gospodina ne privi din ușa cuhnii, veselă, apoi dându-și seama că nu prea e gătită, se mistui în văgăuna tinzii, cu grabă.

Ne-am așezat pe lăiți, sub nuc, la masa mare, deasupra zidului ce despărțește via întinsă pe haragi, cu vițele legate cu mlădițe verzi încă. Nucii desnoadă mirosuri tari din spicele verzui, până s'or deslega urechiușele delicate ale frunzelor. Sorbim cu ochii priveliștea largă, împânzită cu lumini. Valea din față mănâncă depărtarea, apropiind orașul deasupra căruia soarele cerne o ploaie mărunță de raze. Ca printr'o sită se văd dealurile Ucrainei înmătășite de colți. Nistru își mlădie trupul solzos, îmbrățișând cotiturile și respirând aburi scămoși. Departe, în pădure, pe creste, zdrențele omătului se mistuesc mâncate de vârcolacii căldurii.

Se vedeau în oraș fălăind drapelele, ca niște fășii de curcubeu în piața mare, un furnicar de lume, roind în toate părțile. O muzică pornește în cadența unui marș și glasul ei împrăstie, spre dealul nostru, ecouri prelungi și armonioase. Ne-am sculat, ca la o comandă, cuprinși de-o înfiorare bine cunoscută. Muzica trezia în noi amintiri nu tocmai îndepărtate.

— Era bine dacă mergeam și noi, făcu unul din prietenii, azi se serbează ziua unirii Basarabiei... Ce-a fost acum șase ani la Chișinău...

Ce nebunie cuprinsese mantalele cenușii și cum tremurau cei cu roșu la șapci! Erau în fața „Sfatului Țării”, în piața Neamțască și deodată în cerdac.

Prietenul n'au timp să isprăviască vorba: gazdă apăru, gătită ca de sărbătoare, cu cuvinte de bună primire pe buze.

— Că iaca amuș trebuie să chie și dumnealui, că s'o coborât în târg, că-l știți dumneavoastră, o zi ca asta nu-i chip să-l iți acasă... Da-ți pofți înăuntru, c'afară-i cam răcoare, mă rog...

— Ba pân'ce vine Andrii Grigorci om mai sta aici.

— Că de-amu să'mprăștie lumea, răspunse gospodina privind spre poartă tocmai când cel așteptat intră. De departe Andrei Chiroșcă nu părea vesel că ne vede. Alte dăți chiula de bucurie. Se apropie, încrunțat, cu cușma trasă până peste sprincene, cu obrazul întunecat ca de-o umbră. Așa măhnit nu-l mai văzusem. Imi părea rău c'am mai venit. Nevasta rămase înlemnită, chinându-se a găsi o întrebare.

— Bine v'am găsit, vorbi Andrei Chiroșcă, întinzându-ne mâna, bine v'am găsit și ia'n poftim în casă c'afară vremea i șugubată. Da'tu, Irino, di'ci nu-l-ai pofnit pân'amu? Pofnit mă rog, și mă-ți erta că nu m'ati găsit acasă...

Am trecut prin două etăcele curate, captușite cu lăicere alese în flori, mirezmate cu busuioc și alintate de lumina cât un bănuț a unei candelă. În odăta cea mare am prins loc în jurul unei mese, între ferestile mari pe unde năvălă soarele fărâmițându-și jărâtecul pe lăicerele de petece.

— Irino, ia'n vezi tu beșăca-i plină? Și poate mai afli ceava, dacă ti-i ostini pân'n beci...

Până să aibă vreme să ne'trebe, beșica pântecoasă apăru plină c'un vin cum îi sângele cald. Câteva farfurii cu mușchiuleț afumat în gura căhlei, cu cârnați usturoiați, cu nuci, cu brânză tomnatecă, lăară loc în fața paharelor mari. Dar nouă supărarea lui Andrei Chiroșcă ne sta pe inimă. Nu știam cum să-l descoasem, să-i dăm de rost. La întâiul pahar, moldovanul se sculă, și noi după el. „Aista pentru ziua de astăzi să-l luăm...” Și după ce gustările îndemnară setea, Andrei Chiroșcă se sculă iarăși: „Aista pentru dumnealor...” și arătă sub icoane, în rame de brad, chipurile Regelui și al Reginei. Apoi după ce mai spuse, în două rânduri: „Irino ia' vezi beșăca aceea să'cie plină...”, n'a mai fost nevoie să-l întrebăm de supărare.

— Dumneavoastră nu știți, ci ni s'o'ntâmplat astăzi, amu când urcam la deal... Am stat eu acolo în piață, lângă acei cari vorbeau... S'o cuvântat o mulțami, di la primărie, di la zemstvă, ba ș'un jidan care o zăs: să trăiască Rejele și Rejia... da' mai ales o vorbit unul dela sâminar, vrăjmaș o mai vorbit, făcuse numai spumă la gură ș'ășa răcnia di cred că s'auză pisti Nistru... Ni-o plăcut mai ales când o zis: să bagi miștili'n cap ceaparii și usturoerii di dincolo, că dacă n'om avea gloanțe, sânt chetre destule în Nistru... Dacă n'ar ci fost soldații, mă răpezam să-i sărut mâna... Ei, da'eu dau cu vorba și stacanêle stau pline. Ia'n poftim mă rog, ș'apoi voi mai spune.

Vinul gros și dulce aluneca, după mușchiul afumat, ca o unsca-re. In răstimpuri scurte parcă auziam cântând tăcerea și destrămând mi-rodeniile iernei și parfumurile primăverii.

— Și cum Andrei Grigorcî?

— Îmi crescuse inima ca o pâne și lacrimile nu-mi dădeau paci. Când o început muzică, ia așa umbla prin minți... Dumneavoastră, domnilor, nu știți ci o fost la op' spre ce, în ziua asta. La Chișinău să faci unirea și la noi când bolșavicii, când polonezii, când nemții... Plecau unii, viniau alții... și jaf și prăpăd, umblau *boșiacii* tari și mari, intrau în ogradă, luau degh tocu și tu nu ziceai nimic, erai bucuros că nu-ți luau și zilili... ei ca amu? Că eu di când o vinit *ai noștri* am stricat încuitorii la uși. O stat la mimi unuul popa Răuțu, vînit cu righimentu, și sara, după ce deșartam o beșacă, citia părintii din niști cărți și cu cât citia, parcă ni selumina mintea...

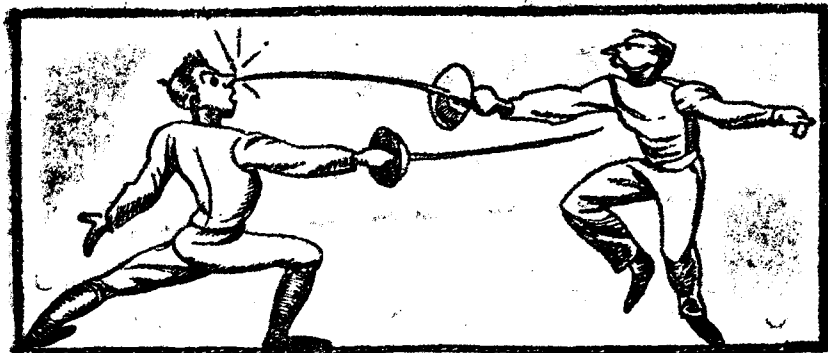
— Irină, ia'n mai vezi beșăca cea. S'amu, cum vă spuneam, cu inima plină, urcam cărarea prin țintirimul jidovăsc. Eram așa di mul-țămît, că parcă găsăsam o comoară. Da' iaca pi la giumătatea dealului coboară Niculae Sfeclă: „*zdrasti* Andrii Grigorcî,” zăci. Mă opresc și-mi vini să-l iau di gât și să-l dau cu capul di chetrili jidovești. Auzi dumneața cum ni-o străcat bucuria di astăzi? Să-mi zică el mie „*zdrasti*”, el, ficioru lui Pantelimon Sfeclă, parcă mă-sa acasă cu *zdrasti* l'o crescut... În altă zi nu m'aș fi supărat așa, da' tocmai as-tăzi... Știți cum vini aigsta? Ca și cum te-ai întoarci duminica dimi-neța di la învieri și ț-ar zăce unu, în loc di Hristos o înviet, buna dimineată... Că ziua di astăzi îi ca ș'o înviere doar...

Andrei Chiroșcă tăcu multă vreme; în odaș stăpânia o liniște adâncă. Dintre vii veni un cântec soldătesc și-o îngănare primăvăr-atecă ținea isonul. O tămăere jilavă cădelnița pământul și'n livadă o mângăere de vânt alintă frunzișoarele de grăușor. Din cetatea lui Ște-fan izbucni o goarnă.

Ca dintr'o ațpire se trezi Andrei Chiroșcă; pe obraz se deșirau mărgelele lacrimilor. Și parcă plângea și ochiul cel beteag... Privi chi-purile de sub icoane, apoi nevestei: „Ia'n vezi, Irino, să cie beșăca plină, că astăzi sărbătorim doar *învierea*...”

Soroca

D. IOV

GAZETA RIMATĂ

La Mizil...

*Di Iulia Mantu, ca să împace răsvă-
tirea din partidul național a oferit d-
Vasile Goldiș prezidenția asupra Ar-
dealului, rămânând d-sa cu vechiul Regat*
ZIARELE

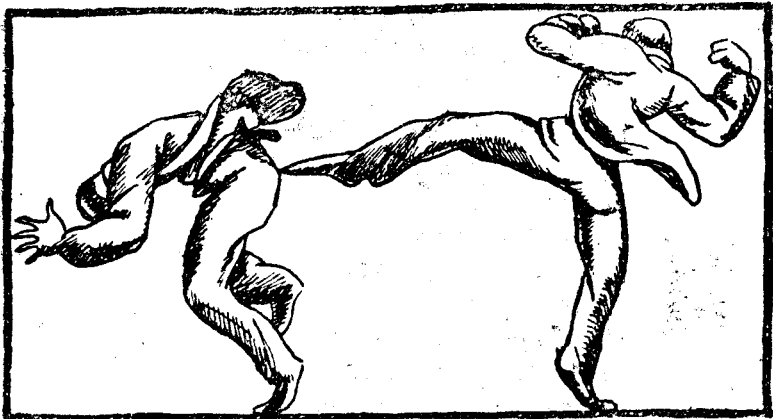
*A fost o despărțire tristă,
Cu lungi manevre de batistă,
Cu-adânci suspine elocvente
Și nesfârșite complimente...
Abandonând în pripă Blajul
Ghiulucă și-a făcut bagajul...
În geamantan i-a pus Deleu
Un pantalon și-un expozeu,
Vreo patru gulere murdare
Și-un aparat de pertractare,
Cinci tăieturi (de prin gazete)
Cu titlul: „Opere complete”.
Era cam frig, era spre sară,
Când l-au condus încet spre gară,
Plângând de jale și de milă,
Zosim Chirtop și cu Boilă...
Pe alba pânză de zăpadă,
Cu ziua ce'ncepea să scadă,
Plângea o iarnă maladivă
Cu tuse de locomotivă,*

Și toate 'n jur parcă oftau,
Și parcă toate regretau
Că un bărbat cu atâta vază
Se auto-expatriază...

Lăsând pe Goldiș în Ardeal,
Trecu Ghiulucă prin Predeal
Și-ajunse tocmai la Mizil...
Aicea fù primit gentil,
(Că mizilenii-s primitori)
Cu țuică veche și cu flori,
Cu tûslamă, cu musacă,
Cu baclavale, cu iofcă,
Și pân'a doua zi au stat
Și-au chețuit, și-au pertractat,
Cu Drăgășani, cu lăutari,
(Și cu vreo șapte fete mari...)
Iar unul, mare cât un urs,
Ținù acest simțit discurs,
Că era omul, cam cu chef:
— „Vezi, Ghiță, asta știu că-i șef..“

De-atunci trecură ani de-arândul
(Bine'nțeleș numai cu gândul)
Ghiulucă azi e regățean,
E autentic mizilean,
Cu vază printre târgoveți,
Și poartă pantalonii creți...
Când iese, vara, pe verandă,
Să facă, ci că, propagandă,
Tratează lumea cu pastramă,
Și 'njură uneori de mamă
Că încă n'a ajuns primor,
Cu toate că-i „apropitar“...
E, altfel, foarte cumsecade,
Și-o singură meteahnă-l roade,
Și-l face tare pesimist:
E-un mizilean... regionalist!

COSTICĂ, BARON DE FEFELEI
fost prefect al județului Turda Ardeș și de-
putat de Akerman

INSEMNĂRI

O nouă colaborare. — Cu o deosebită plăcere anunțăm cetitorilor noștri, că începând dela acest număr, revista *Țara Noastră* înscrie în rândul colaboratorilor săi pe d-l Radu Dragnea, fost redactor-șef al ziarului *Patru*.

In Arcadia ferice. — In frumosul discurs, pe care l-a rostit la Senat cu prilejul discuției asupra Mesajului, d. I. G. Duca, ministrul afacerilor streine a prezentat ascultătorilor săi un tablou trandafiriu al afacerilor interne. Nu-i bănuiam d-lui I. G. Duca atâta imaginație!... Majoritățile liberale l'au ascultat, firește, cu nespusă plăcere. In fața tuturor s'a petrecut un interesant fenomen de fachirism parlamentar. Afacerea „Petrolului național” s'a evaporat ca prin minune; criza de numerar s'a potolit în buzunarul fiecărui reprezentant al națiunii; până și gropile catastrofale de pe străzile Capitalei s'au acoperit cu un strat de generoasă poezie. Toate merg bine în norocoasa Românie, fericita tovarășe de bucurii a celui mai minunat dintre guverne...

Nu știm, dacă d. I. G. Duca stăpă-

nește în realitate admirabilul meșteșug al științelor oculte. Poate că prin ochelarii săi vioi, hipnotizează... Altfel ar fi cam greu să ne explicăm, cum se face, că banca ministerială a fost cuprinsă brusc de acelaș optimism violent și total. Cum? A uitat d. Vintilă Brătianu cursul leului? Nu-și mai aduce aminte d. Tancred Constantinescu câți furnizori ai statului au rămas neplătiți? N'a aflat d. G. Tătărescu prin ce împrejurare a rămas singurul substitutar al ministerului de interne? I s'a șters din memorie d-lui general Văitoianu fraudele gării de Nord?

Am cunoscut odată un bătrân foarte cum se cade, cu cioc și cu redingotă, a cărui artă merita toată stima contemporanilor săi. Scotea porumbei albi de subt manșetă și ne dădea să bem apă chioară cu gust minunat de șampanie. Nu-mi explic nici acum de unde isvora incontestabilul său talent de iluzionist. Blandul scamator nu mi se părea, atunci, decât un poet fără carieră. Astăzi îmi vine să cred că avea reale însușiri de om politic.

Nici d-l I. G. Duca nu face altceva. Printr'o singură voltă oratorică, ne

zruncă de-adreptul în Arcadia ferice. Dumnealui e mulțumit, colegii dumisale sunt mulțumiți, majoritatea guvernamentală e mulțumită. Cu toate acestea, noi am întâlnit ieri un biet profesor de liceu, tremurând într'un pardesiu subțire, pornind în căutarea unei căruțe cu lemne, care nu părea mulțumit de loc. Am întâlnit apoi doi țărani trudiți, care taie fără preget pădurile domnului Tischler, și nu erau nici ei mulțumiți. Și am întâlnit, înstârșit, și un gospodar bănățean, cu pașaport dela d-l Franasovici; venea tocmai dela Cherbourg, fără nici un leu în pungă, înșelat, furat și batjocorit.

Inchipușiți-vă, nici acesta nu era mulțumit...

Necuvîință festivă. — N'am fi pomenit nicio dată aici despre penibila apariție a d-lui Mihalache Dragomirescu la adunarea generală a „Asociațiunii” din acest an, pentru că nu ne place să vorbim în public lucruri de rușine, dacă nu s'ar fi găsit unele glasuri gazetărești, care să acopere de elogiii cuvântarea ținută cu acest prilej de cunoscutul imperator al criticei române. Această tămăiere dela distanță ne silește să restabilim realitatea. Singura pavază a oricărei gafe este, pareni-se, discrețiunea. Ai călcat în străchini, sau mai știm noi în ce, fă-te că n'ai băgat de seamă. Nu te mai lăuda însă, că miroși bine...

Iată cum stă cazul cu d. Mihalache Dragomirescu, pe seama căruia, nu e o taină pentru nimeni, trebuie să punem două importante invenții: estetica integrală și paharul de bere cu mânerul în dreapta. Dumnealui a sosit la Arad într'o zi de Duminecă, cu trenul accelerat și cu un discurs pregătit de-acasă, ca să salute adunarea generală a „Astrei” din partea „Universității Libere” dela București. Grație reputației sale bine stabilite (și pe deplin meri-

tate) de pisălog autorizat al literilor autohtone, și mulțumită glasului său strident și lăbărțat, d. Mihalache Dragomirescu a apărut înaintea auditorului, care era *al său* fără s'o dorească, în-tocmai ca un neașteptat cataclism. În asemenea împrejurări sărbătorești, nenorocirea publicului (și avantajul oratorilor) constă în tradiția de politețe față de oaspeți, care te oprește să strigi, în consensul unanim, de pe scaunul tău: — „la slăbește-ne, onorabile!”...

Totuș, lumea de față nădăjduia într'o scurtă durată a dezastrului. Trecătoare sunt toate, în scurta noastră existență. Se aștepta la opt până la zece fraze banale de salut, cu obișnuitele fiori retorice ocazionale și cu inevitabilele (pentru un estetician) greșeli de gramatică. Ei bine, în loc de toate aceste, d. Mihalache Dragomirescu, trimisul special al inteligenței române, s'a avântat într'o filipică lungă și idi-oată (scuzați sinceritatea), înjurând în fața ardelenilor prezenți cultura vechiului Regat și spurcând cu osândă grea societatea românească dintre Carpați și Dunăre, în stilul circularii veninoase pentru alegeri, pe care o destăinuiește d. Bogdan-Duică în numărul de față al *Țării Noastre*. Ce rost aveau aceste insulte gratuite acolo, la granița apuseană a României, unde încrederea în puterea creatoare a cuge-tului național are nevoie să fie clădită, nu bîrfită mahalagește, — cu greu am putea s'o spunem. Onorabilul Cața-vencu al criticei contemporane părea că pornise într'un turneu prin provinciile alipite, pentru a dovedi îndemnarea cu care se pricepe să-și tragă palme singur.

Asistența și-a lăsat privirile în pămînt, neplăcut surprinsă de lamentabilul spectacol. Necuvîința festivă s'a consumat, odată cu sentimentul de nesigurantă pe care-l încearcă oricine,

când prostul dă, cum se zice, cu băta în baltă. Dar, pentru ce mai era nevoie de eșogiile gazetelor dela București, cari să ne stârnească?

Autodenigrare. — În obișnuitul său articol de zece rânduri din fruntea *Neamului Românesc*, d. N. Iorga ne adresează o categorică mustrare, pentru prezența noastră la adunarea generală a „Asociației.” Eminentul istoric nu e singurul, pe care recentul nostru drum la Arad l-a scos puțin din fire. Aceeaș observație aspră am suferit o și din partea dlui Albert Honigman, cunoscutul bărbat cultural dela *Lupta*.

Că ne întreabă dl. Albert Honigman ce-am căutat la „Asociație,” e aproape normal. Deșteptul polemist cu pistrii nu recunoaște, dincoace de Predeal, decât activitatea scriitoricească a dlui Iuliu Maniu, autor a cinci articole de gazetă în interval de un sfert de veac, (al șaselea e în preparație) și cel mai fecund cultivator al stilului epistolar. Că aceeaș interpelare vine dela d. N. Iorga, aceasta ne miră oarecum, căci ni se pare o regretabilă uitare a trecutului din partea unui om de știință a cărui memorie prodigioasă (cel puțin atât) n'a fost niciodată contestată. Vreme de douăzeci de ani, fecundul dramaturg dela Văleni a cunoscut legăturile noastre modeste cu „Asociația” dela Sibiu. Să fie un brusc acces de amnezie parțială?

Mai departe însă, d. N. Iorga, cu un aer de spontană și tardivă candoare se plânge împotriva noastră, imputându-ne că acum doi ani am întrebuintat (termenul îi aparține) candidatura dumisale la „Asociație” pentru a lovi în partidul național. Directorul *Neamului Românesc* ar vrea parcă să spună, că buna sa credință a fost atunci înșelată, și că noi nu suntem decât niște farsori lipsiți de scrupul, cari băgăm oameni inocenți în încurcătură din bun senin. Suntem

datori, prin urmare, cu o explicație, pentru cei cari pot să-și închipuie, că d. N. Iorga n'a fost decât o victimă a noastră, demnă de compătimire.

E bine, într'adevăr, să se știe, că respectiva candidatură de acum doi ani a dlui N. Iorga în locul de președinte rămas vacant prin moartea lui Andrei Bărseanu, nu avea altă semnificație decât aceea a unui simbol de unitate culturală. D. N. Iorga, încercând să producă impresia că abia acum s'a dumirit, își închipuie a nu fost decât un instrument politic în mâinile dlui Octavian Goga. Ilustrul istoric se înșeală, așezându-se singur într'o postură care nu-l avantajează.

În orice caz, aceasta e realitatea, că d. N. Iorga a candidat la prezidenția „Asociației” cu știința dumisale și n'a putut să reușească, spre regretul nostru. A fost o candidatură care s'a lansat cu consimțământul particular al dlui N. Iorga, și s'a terminat cu o supărare publică a dumisale în *Neamul Românesc*. D. N. Iorga a uitat? Să răsfoiască colecția propriului său ziar. Printre alte modificări de opinie, o va constata-o și pe aceasta...

Fuga lui Radici. — Dl Ștefan Radici, șeful republicanilor croați, amenințat cu un mandat de arestare s'a refugiat pentru a doua oară dincolo de graniță, poposind deocamdată în Elveția. Cu această fugă neașteptată se încheie încă un capitol din frământările interne din Jugoslavia.

Încercarea dlui Davidovici de a alcătui un guvern de împăciuire a curentelor separatiste, cu participarea țărâniștilor dela Zagreb și a musulmanilor din Bosnia, s'a lovit, după cum se știe, de refuzul categoric al opiniei publice din Serbia veche. Prezența pe banca ministerială a dlui Radici, concesiile prea mari făcute unei mișcări antidinastice, trecerea pe al doilea

plan a elementului politic sârbesc, toate laolaltă au determinat o reacțiune puternică a ideii centralizatoare, resimțită mai ales în sânul armatei, readucând din nou la cârmă pe dl Pasici, dârzul patriarh al partidului radical. În chipul acesta, Belgradul a ieșit din nou biruitor asupra tendințelor centrifugale. Dl Ștefan Radici s'a expatriat la timp, rătăcind pe drumurile sale cunoscute, cări vor duce, poate, încă odată la Moscova. Scupcina a fost disolvată. Încă în iarna aceasta, Jugoslavia va avea un alt Parlament. În Croația a luat ființă un partid monarhic, care se scutură de planurile îndrăznețe ale dlui Radici. Principiul unității e pe cale să biruiască.

Războiul dintre cele două tabere, firește, nu s'a sfârșit. Profețiile, oricare ar fi ele, ni se par hazardate. Posibilitățile de rezistență ale auto-nomiștilor dela Zagreb nu s'au epuizat, și arena luptelor politice din vecini va fi frământată încă multă vreme de pasiuni violente, cari nu sunt făcute să întărească puterea de viață a statului jugoslav.

O pildă se cade, totuș, să tragem din aceste evenimente, cu deosebire pentru aceia, cărora le plăcea să stabilească anumite comparații între opoziția croată și regionalismul transilvănean. După cele întâmplate în Jugoslavia, Radici noștri din Ardeal pot să-și dea seama unde ajungeau, dacă nu încetau la vreme agitația lor, pentru „revizuirea pactului dela Alba-Iulia” și lupta lor deschisă împotriva ungăriei din vechiul Regat. Unele din aceste urâte simțăminte dăinuiesc și astăzi în câteva suflete strâmte, ciocnind într'o mânie surdă. Din fericire pentru toți, ele au renunțat la rostul lor politic.

Astfel, dl dr. Alexandru Valda, în loc să vagabondeze la braț cu dl Ștefan Radici pe malul lacului Lemán, de und-și trimetea la 1916 articolele sale

împotriva României, ține discursuri în Camera dela București și încasează dividende dela fabrica „Renner”. Parcă tot mai bine e așa.

Dușmanii confesionalismului. D deputat al circumscripției electorale dela Licanda-mare, cunoscut prin locurile de trecere ale Capitalei sub numele mai familiar de popa Man, a ținut deunăzi la Cameră, din greșală, cuvântarea pe care o pregătise pentru alegătorii săi dela Solnoc-Dobăca. În acelaș stil vulgar de agitator electoral cu care culege, uneori, mari succese de ilaritate printre bețivii satului, părintele Man s'a războit, în două reprize, cu toate partidele politice dela noi. Rareori s'a văzut în Parlamentul român o decădere mai categorică a cuvântului. În severa incintă, care a răsunit cândva unde accentele vijelioase ale lui Barbu Delavrancea, unde s'a rostogolit vorba tăiată în bronă a lui Nicu Filipescu și unde a sclipit argumentarea cizelată a lui Tache Ionescu, călugărul negru din Gherla s'a înfățișat, fără nici o jenă, cu retorica sa de suburbie, cu glumele sale groase, cu firetenile sale unsoase, răspândind veșelie de proastă calitate și protestări legitime ale bucurii pieș. A fost un incident neplăcut de tribună, asupra cărui a s'a trecut cu grabire la ordinea zilei, cu unica satisfacție, că în definitiv, și cele mai urâte momente se sfârșesc în cele din urmă. Căci cum zice pe latinește: *verba volant*.

Nu ne-am fi oprit nici noi prea mult asupra discursului d-lui Man, mulțumindu-ne să înregistrăm numai batjocorirea oricăror cerinți literare în materie de oratorie parlamentară, dacă iubitul aghiotant al d-lui Iuliu Maniu n'ar fi ridicat, într'o parte a cuvântării sale, chestiunea neînțelegerii confesionale. Momentul ni s'a părut prea caracteristic pentru a nu insista a-

supra lui. Credem, că această întâmplare vorbește prea lămurit despre chipul cum iau naștere așa zisele conflicte între frăi celor două biserici surori din Ardeal. Nimeni nu se gândise, până acum, să tulbure atmosfera, și așa destul de neliniștită, a Camerei, cu asemenea rivalități bisericesti, căți par că trebuiesc dinadins scormonite pentru a exista cu adevărat. Începutul l-a făcut popa Man... El a acuzat de intoleranță pe ortodocși, el a declarat război din partea mitropoliei dela Blaj, el s'a însărcinat să aducă dovezi despre ura care a început să incolțească printre conducătorii celor două tabere.

Înțelegeți cum stăm dinspre partea această, dacă tocmai popa Man s'a găsit să arunce tămăia confesională peste cărbunele aprins al pasiunilor politice!... Puțin scrupușosul agent electoral socotește că și poate face oriunde, fără nicio preocupare intelectuală, fără nicio notă de delicatețe sufletească, meseria pe care și-a ales-o. Acest lucru nu se poate admite. Și, pentru că se cade oricând a vorbi mai de grabă cu stăpânul decât cu valeții, chiar când sunt eclesiastici, întrebăm, de curiozitate, tocmai acum are vreme d-l Iuliu Maniu, ca în dezbaterile Corpurilor legiuitoare să aducă chestiuni confesionale? D. Iuliu Maniu de braț cu popa Man, vrea să ni se arate ca un dușman al confesionalismului. Cum o să-l luăm în serios?

Grădinarie. — Noua dragoste politică dintre d-nii N. Iorga și C. Argetoianu, făgăduită, cum se obișnuiește, pentru toată viața, nu cunoaște totdeauna numai momente dulci. Veți înțelege ușor, că d-l C. Argetoianu nu se simte to. mai bine (și deobicei preferă să nu asiste) la întrunirile unde d-l N. Iorga acopere de blesteme guvernarea partidului

poporului, în care fostul ministru de Interne n'a fost un simplu figurant. Și, pentru că d-l C. Argetoianu n'are cum să protesteze împotriva invectivelor d-lui N. Iorga, de data aceasta dumnealui e cel cu pumnul în gură...

Deunăzi, supărarea a izbucnit pe față, pe o chestiune de banală gospodărie. În grădina d-lui N. Iorga sunt „légume“ cari nu-i plac d-lui C. Argetoianu, după cum în camera acestuia stau depozitate „zarzavaturi“, pe care nu le poate digera celdintă. Din această controversă gastronomică, a ieșit o aprigă polemică între ziarele *Cuvântul* și *Neamul românesc*, cu subînțelesuri, cu aluzii acre și cu sosuri stilistice incurcate.

Noi n'avem nimic de spus față de acestor reciproce tachinării înepătătoare. Dar publicul, care până a una alta simte nevoia precizărilor rezumative, s'ar putea întâmpla să-și dea și el părerea. Și am regreta foarte mult, dacă simțind această nevoie, concluzia spectatorilor asupra certurilor de grădinarie din partidul național, s'ar opri asupra acestui unic și hotărât cuvânt: — „Spanac!“

„Mișcarea literară“. — O nouă publicație literară, purtând acest titlu, a apărut la București sub conducerea dlui Liviu Rebreanu. Revista nu-și propune să ofere publicului „producția literară însăși“, ci dorește numai „să atragă atenția asupra ei“. Cu alte cuvinte, vrea să îndeplinească un conștințios oficiu de informator; cu atât mai prețios cu cât „presa politică asimilează informația și critica literară, cu cele comerciale și senzaționale, lăsându-le la voia întâmplării“. Di Liviu Rebreanu iscălește programul de idei al *Mișcării literare* mărturisind adevăratea sa la cultul tradiției, „care nu însemnează numai decât anchilozare“.

Bogate note critice și informat. ve. cōmblectează numărul.